

בריתה מן האלפים

היה חם מאוד.

כליכך חם, ששמחתי לחזור במהרה ארצה.

איפה היה חם? בשווייץ, ארץ בקרה והמורדות המושלגים.

הייתי שם בשבוע שעבר, במשך כמה ימים, והחום היה כבד מנשוא.

לא זה בלבד שמעלות החום טיפסו למעלה, לקראת ה-30. אלא שהחום היה מתניק. אף עלה אחד לא זז על העצים בבאזל, אף ענף אחד לא רישרש בסאנט'גאלן. היה לח ומחניק.

בסאנט'גאלן, לרגלי האלפים, המתונו הכל לרוח הדרומית החמה, הקרוייה בגרמנית פן (מן המילה הלאטינית פאבונוס).

מכאן שמו של מייבש-השערות. אבל גם הפן לא בא.

השווייצים אינם יודעים מה זה מיוזג'אוור. הם נשבעים שזה גורם להם להתקררות ולכל מיני דברים נוראים אחרים. אין הם יודעים גם שניתן לפתוח חלונות. גם לא במכונית. כשפותחים את החלון, עלולה לבוא רוח-פריז. ורוח-פריז היא האויב הנורא של האדם האירופי, עוד מימי-קדם. אפשר לחטוף מזה את המוות.

דלקת-ריאות לפחות.

ישבתי וסבלתי. מול הרי האלפים הורדתי מיקסורן ועניבה, הפשלתתי שרוולים, ואילו יכולתי הייתי פושט גם את העור.

אז מיהרתי ארצה, לארצנו הקרירה (31 מעלות בתל-אביב), שבה נושבת רוח-חיים, ושבה יכולים ללבוש מכנסיים קצרים ולנעול סנדלים, ולהפעיל את מיוזג'אוור, וללכת לים, ולאכול אהבה: א מחייה!

חוייה בכביש

כשהייתי בצעירך היתה לי חוייה מורה מאוד.

רציתי לחצות רחוב הומה. עמדת בשפת המדרכה והתכוננתי לחכות עד להפסקה כורם התנועה. לא היה כסביבה רבר הרומה למעבר-החציה.

אחרי שניה עצרה לפניי מכונית. סתם עצרה ועמדה. וכל המכוניות עצרו ועמדו אחריה.

היבטתי בנהג בתמיהה. מה הוא רוצה? האם הכיר אותי? האם הוא רוצה להגיד לי משהו?

שום דבר. הוא סתם עמד. לא נתן שום סימן. ואחרי עמדו כל השאר, מבלי לצפור.

לפתע הבנתי שהוא מצפה ממני לחצות את הרחוב. עברתי, וכל המכוניות, משני הכיוונים, חיכו.

סתם כך. בלי רמזור. בלי מעבר-החציה.

במשך ארבעה ימים כשווייץ לא שמעתי אף צפירה אחת של מכונית. לא ראיתי אף פיסת-נייר אחת, אף לא פחית או בקבוק פלסטיק אחד, מושלך על הארץ. בנסיעה של מאות קילומטרים מעיר לעיר לא ראיתי אף פעם אחת שמכונית סוטה מן המסלול שלה ועוברת למסלול אחר, אלא לשם עקיפה משמאל במסלול פנוי.

לאורך הכבישים — כל הנוף מטופח, מסודר. הכל ירוק, בגוונים שונים. בשום מקום אין ערימה של אשפה, אין מחצבה שחפה ומכוערת, אין גרוטאות מושלכות. הכל נקי. הכל מסודר.

הכל יפה.

מה יש להגיד? זה נעים.

אבל אחרי זמן-מה משהו הפריע. לא היה מגע אנושי חם. כישראל אתה מתגעגע לקצת בדרך, לקצת בלגאן, לחייד-סתם בין זרים בתחנת-הרכבת, לחילופי-מבטים עם צעירה חמודה בר-חוב.

אלה הם, כמובן, שני הצדדים של אותו המטבע. חבל שאי-אפשר לערוב קצת סדר ונקיון שווייצים עם בדרך-ישראל, אריכות אירופית עם ספונטאניות מיוזחית.

מי יודע, אולי בעוד 100 או 300 שנים זה יקום אצלנו בארץ, כתוצאה ממיפגש התרבויות. אם כן, תודיעו לי.

בבאזל הוא ייסד

או מה עשיתי בשווייץ?

41 אירגונים שווייצים, וביניהם המיפלגה הסוציאלי-דמוק'רטי ונגן יהודי איש-אש"ף פתח את כרעיו בפלסטין, הזמינו אותי לסימפוזיום בארבע ערים. הם הזמינו גם בניצי של אש"ף.

זה יצר שורה ארוכה של מצבים מביכים. מביכים אותי, כישי-ראלי.

הייתי נאלץ להסביר בכל מקום שיש לנו חוק מזור, האוסר מגע עם בניצי-אש"ף. לכן ביקשתי בכל מקום להושיב אותי על הבימה ליד שולחן נפרד, והקפדתי להרחיק את השולחן הזה כ-10 סנ"ט מטמטרים מן השולחן שלי. ישב הפלסטיני. בבאזל אף העמיד ה"זר" השווייצ'י קיר מרומן, עשוי מקרטון, על השולחן, כדי להב-ליט את הסרי-המגע. התצלום פורסם בעיתון, בעמוד הראשון, עם ההסבר.

פעם, לפני שנים, היו ידירי הערביים בורחים מאיתנו, כשהיו נתקלים בנו, מאימת שרותי-הביטחון שלהם. עכשיו אנחנו בורחים מכל מגע איתם. איש-אש"ף פתח את כרעיו בפלסטין, אצלו אין חוק האוסר עליו מגע עם ישראל, ושעל-פי ההוראות שקיבל עליו להיענות לכל מגע כזה. ואילו אני ביקשתי מן המארחים שלא לשכן אותי בשום מקום במלון אחד עם האורח הפלסטיני, ילד עיראק שמוצאו מעזה, ואשתו היפה, ילידת רקאר שמוצאה מן הגליל הצפוני. כשנציג אש"ף בבון, עבראללה פרנג'י, רצה שאח-תום על עותק של הספר שלי למענו, שלח לי את הספר באמצעות שליחה שווייצית, וכך גם התורתי לו אותו. בלי מגע.

האירדוטים של החוק אינו טמון רק בדברים חיצוניים. זה הרבה יותר עמוק.

תיאודור הרצל גר בבאזל במלון שלושת-המלכים. ורשם בס' פרי-האורחים: "בבאזל יסרתי היום את מדינת-היהודים." גרתי ממול, בגדה השניה של הנהר רייך, והבטתי ארוכות במיפסת

שעליה צולם הרצל, כשהוא מסתכל בגשר שעל הנהר. הגשר לא השתנה.

בבואי לשאת דברים באותו ערב, דיברתי כמובן על הרצל, על הקונגרס הציוני הראשון, על האידיאליזם של התנועה הציונית, על הטראגדיה שבהתנגשות ההיסטורית בין הציונות והתנועה ה-אומית הפלסטינית. הקהל כלל גם איש-אש"ף וקבוצה של סטודנטים פלסטיניים ואוהדיהם, ששמעו בפעם הראשונה בחייהם דברים בשבח הציונות.

היו שם גם ישראלים, וסתם יהודים, והרבה שווייצים. בתום האסיפה, בעודי משהה בפניה באולם, התבוננתי במה שמתרחש בקהל. באופן ספונטאני נוצרו קבוצות קטנות להמשך הוויכוח.

במרכז כל קבוצה היו פלסטינים וישראלים. הם התווכחו ביניהם

אורי אבנרי



בלהט, לפעמים בועם, ותוך כדי כך גם החליפו בליימשים חיוכים וזיכרונות אישיים.

בסאנט'גאלן היה בקהל צעיר, שדיבר אנגלית במיבטא ישראלי מובהק, ושתקף קשה את איש-אש"ף. בתום האסיפה ראיתי שניגש אליו גבר פלסטיני, גולה בשווייץ, והתחיל להתווכח איתו. זה היה ויכוח חריף. הישראלי דיבר על הטרור הפלסטיני, הפלסטיני השיב ודיבר על הטרור הישראלי. ויכוח רגיל. אך לפתע, בלהט הוויכוח, שם הפלסטיני את ידו על כתפו של הישראלי, וכך הם עמדו, כשהם ממשיכים להתווכח. שניים מארץ אחת, זרים לשווייץ ולשווייצים, מודעים בתת-הזכרתם לכך שיש להם משהו משותף.

דיברתי אחר-כך עם הצעיר הישראלי. שמו בועז תורג'מן, והסתבר לי שלא-מכבד נפצע כדמישפתחו מבקובקית-בערה, כמה לך האינתיפאדה.

כשצעיר כזה מתווכח עם פלסטיני, כשנוצר מגע אנושי בין אויבים — האם זה רע? האם תיאודור הרצל היה רואה זאת כעין טובה או רעה?

בורים פה ושם

וולטר קרונקייט, מגדולי אנשי-השידור בארצות-הברית, הכין בחשאי כתבה על דרום-אפריקה. אחד השמאלנים המנהלים את רשות-השידור שלנו (אורי פורת?) החליט להקריא אותה לנו.

זה היה מרכא מאוד.

הדימון הנוכחי בין ישראל ודרום-אפריקה בלט כבר במישפט הראשון. הוא התחוק במהלך השידור. ציפינו למשהו, שיבליט את ההבדל בין שתי הארצות, בין שני המישטרים. לשווא.

אילו אמר לנו משהו לפני 22 שנה שיש דימון כלשהו בין שתי הארצות, היינו צוחקים לו בפרצוף. כיום קשה למצוא הברל.

מצב הפועלים השחורים בדרום-אפריקה כמצב הפועלים מעזה בישראל. לא כמעט. בריוק.

דבר "הכנסייה הרפורמית ההולנדית" כדבר הרבנות הלא-רמית-דתית היהודית.

כל מילה שיצאה מפי בתו של פיטר וילהלם נותא, ראש-הממשלה, יכלה גם לצאת מפיו של נסיך ישראלי — דן מרידור, עוזי לנדאו או ביבי נתניהו. כל מילה שאמרה בתו של גלסון מנרלה יכלה לצאת מפי אחת הבנות של רומנדה טוויל.



מלוננו של הרצל (מימין) וגשר הרייך

האינתיפאדה השחורה בדרום-אפריקה רומה יותר ויותר למצב-החירום ששרר בשטחים הכבושים שלנו.

יש כמובן הברל. הבורים של דרום-אפריקה מבססים את עליו-נותם על צבע-העור. הבורים של ישראל מסתמכים על מוצאם הלא-אמיתי. אז מה?

הדימון הזה מרכא לא רק מפני שהמישטר בדרום-אפריקה הוא נתעב, אלא גם מפני שברור לכל ברידת שלמדינה הדרום-אפ-ריקאית אין כל עתיד, אין כל סיכוי. המוני תושביה הלכנים כבר התחילו לדרת ממנה, והסוף יהיה מר.

ובכך ההבדל האמיתי. לדרום-אפריקה אין שום סיכוי. לנו יש סיכוי. אנחנו יכולים להשתנות, ולשנות את המציאות. הם לא. לנו יש עדיין ברירה, להם אין.

שלומציון בת 6

על הלנה היפה נאמר: "האם אלה הפנים שהשיקו אלף ספינות?" על שלומציון קינן אפשר לאמר: "האם זו הנערה שהשיקה את ספינתו של אריאל שרון?"

שרון ייסד ב-1977 מיפלגה משלו, שהיתה אמורה לכבוש את הקלפיות, כשם שהיוונים כבשו את טרויה. הוא נתן לה את השם "שלומציון". מכיוון שבימים ההם היה עמוס קינן מיוזר עם שרון, הניחו הכל (וגם אני) שקינן הוא שהציע לשרון את שם המיפלגה, על שם בתו. זה היה בזמן ששרון פול שמאלה, וריבר בפיה-מלא על מדינה פלסטינית (מעבר לירדן) ועל פגישה עם יאסר ערפאת.

השבוע, כאשר נישאה שלומציון, הכחיש קינן, אביה, את כל הסיפור. נכון הדיפור: שרון נטל למיפלגתו את השם בלי רשות, קינן כעס עליו, ועל כן גם לא הזמין את שרון לחתונה.

את שלומציון אני מכיר מיום לידתה. אבל בעיקר היכרתי אותה בתפקידי כבעלה של המורה רחל. שלומציון קינן היתה אחת התלמידות שלה בכיתה א'.

זאת היתה כיתה מיוחדת, כי נאספו בה, במיקרה, בנים ובנות מפורסמים לרוב, שגררו כולם באותה השכונה והיו בני אותו הגיל. היו שם שלומציון קינן וחברתה, ברניקה קסל, בתה של הבימאית ניקול קסל. היו שם אבי שלום וזהר, שאביו ואמו חזרו לארץ מן תשובה, וגם יסמין אייני-שטיין, בתם של אריק ואלונה, שחזרה גם היא בתשובה. היתה שם נועה לביא, בתם של אריק ושושי. היה שם בן פורמן, בנם של השחקן אריאל פורמן ואשתו מירה, שהיתה גם הספרית של נורית גרץ, אמה של שלומציון.

שלומציון בלטה גם בכיתה זו. היה לה אופי. למשל: המנהל, ששמע על אוסף בנייה-מפורסמים, נכנס לכיתה ושאל בצורה בל-תיחינוכית מאוד מי זו בתו של עמוס קינן. כשרחל רמזה לעבר הכיוון, ניגש המנהל אל הילדה, פרע את שערות ואמר: "אוי, איזו ילדה יפה!" שלומציון בת ה-6 רחפה את ידו ממנה.

לי זכור במיוחד מעמד מסוים. חג קבלת ספר-התורה. הצגה. באולם הקטן והחם-מאוד נדחקו הורי הילדים — אורי וזהר ואריק לביא, אלונה איינשטיין ואליה וזהר, נורית גרץ וניקול קסל ועוד רבים שלא הכרתי.

על הריצפה כרעו הילדים, והציגו את בריאת-העולם. מכיוון שהייתי עדי במשך לילות רבים של נודדי-שינה להתהוותה של המסכת, הייתי די מתוח לקראת התוצאות.

זה היה מרגש. לאורי וזהר עמדו הרמועות בעיניים, וגם להרבה הורים אחרים. אחרי שהילדים הציגו תורה וכוהו, שיחקו את גלי-הים ואת עוף השמיים, את חיית הארץ ובריאת האדם, עמדה באולם החם הרגשה מורה של התרוממות-הרוח. מכל החגיגות שהייתי עד להן, בתור "בעלה של המורה", זו היתה, משום-מה, החוויה החוקה ביותר.

או עכשיו נישאה שלומציון לנסיך ניקולאי לבית גאליצין, שמישפחתו עתיקה יותר, כך אומרים, מו של הצאר ניקולאי לבית רומאנוב. הגאליצנים זיכרו בקושי עם הרומאנובים. הנה כי כן, זוהי תוצאת שתי המהפכות הגדולות, הציונית והבולשביקית: שנכדו של הנסיך ניקולאס גאליצין יכול להתחתן עם נכדתו של יעקב לוי, הפועל היהודי מהעיר רוסטוב על הנהר דון.

כולם היו כאן

בטלוויזיה יש תשדיר-שרות פוליטי של תנועת-החרות, באיצי-טלה של מישר-השיכון, הקורא לתושבים לבוא "ליהודה, לשומי-רון ולהכלל קטיף".

רואים ילדים בלונדיים נחמדים. עצים. איכות-חיים. אבל כל צופה יודע שהילדים הבלונדיים אינם יכולים לזוז מבלי להסתכן, שהם נוסעים לבית-הספר בליווי צבא, שהם מוקי פים גדרות-תיל, שהערכים זיכרו בקושי עם הרומאנובים. הנה כי כן, על בלימה כים של אינתיפאדה, שגם לדברי צה"ל לא יהיה לה סוף. או למה לבוכו על תשדיר כזה ומי-שידור יקר ואת כספו של משלם-המיסים?

(אולי המסך האמיתי הוא: כואו למחנה דוד לוי. אם כן, זה לפחות הגיוני.)

מיד לאחר מכן בא תשדיר-שרות למען הרובע היהודי בירר-שלים. נאמר בו (לפי זיכרוני): כאן היו כנענים, ושלמה המלך, וצוונים, ורומאים, וצלבים, ועכשיו אנחנו כאן.

המחשבה ממשכח אוטומטית: וגם אנחנו נעבור מן העולם, כמו כל אלה, ובמקומנו יבואו אחרים. אולי יפאנים. אולי אנשים מן המאדים. אולי פלסטינים.

זאת לא היתה כוננת השידור. אז מי חיבר יצירה גאונית זו?